

VÁLTOZÓ VALÓSÁGUNK

Elveszett órák

A kirakat maszatos üvegén át hárman figyeljük az órákat. Csupa antik darab, igényes lakástulajdonosok, ha látnák, hideg verejték patakzana hátukon a kusza betűkkel rajzolt táblára pillantva: „Az órák nem eladók”. Ennyi az üzenet az emberiségnek az időmérők törpeállamának határáról. A faközöld kárpittal borított falon ott pöffeszkedik a javítóműhely gazdájának gyűjteménye: az arannyal futtatott kakukkos óra, egy kígyóborka-formára emlékeztető ingaszerkezet, halottfehér számlapot tartó angyalok néhány kilós nemesötvözete (valaha szerecsenszínűre mázolt kasznyi tetején figyelmeztethetett litániák kezdetére), s legelől egy harminc centiméter átmérőjű „zsebóra”. Igazi, hiszen vigan sereg a másodpercmutatója, ki-méretlenül jelezve az idő múlását.

Két éltes korú hölgy ácsorog mellettem. Jókat kortyintgatnak a nyárelő részegítő levegőjéből; könnyű, délelőtti séta lehet a programjuk. Nem beszélnek, csak bámulják a különös tárlatot. Talán az ifjúkori évek mézes íze tolu nyelvük hegyére. áhítattal meredeznek az üvegen túlra, ahol tetszetős, de diákos rendtelenségben sorjáznak a régiségboltban is ritka óraművek. Az alacsonyabb ajkát el is hagyja egy röpkel felkiáltás:

— Hogy siet az idő!

*

— Gyakran ábrándoztam arról, hogy az én időmmel csak egyesegyedül rendelkezem. Nem a pénz izgatott, hanem az elfecseirelt órák, a pocskba ment üres napok szitották a tüzet bennem, hogy önálló legyenek. S tudja, milyen a megbolygatott zsarátnok? Gyorsan lángra lobban. Ha a nyugdíjkorhatárt megérem, még hátra van tizenhat kerek esztendőm. Most már magamnak szabályozom, hogy hol, mikor és mit csináljak. Ez a boldogság? — elmélkedik savanyú bölcsességgel P. József szobafestő és mázoló.

Öt éve még együtt ébredt a kakasokkal, katonásan cihelődött, hogy le ne maradjon a gyorsjáratról. Ahogy végigkopogott cipője az alvóg frissen toldozott járdáján, felkavarta a még szunnyadó sötétet, már a kutyák sem vakkantottak fel közeledtére, pedig igencsak acsarkodó kedvű ebeket tartottak a faluszéli porták léckerítései mögött. A hajnal hideg szelei verték ki az álmot a szeméből. Este fél hét is elmúlt, mire hazajutott. S ez így ment minden áldott nap. Egyetlen-egyszer késett a munkahelyről, s az álszent művezető, aki minden reggel benyakalta a maga deci szilvóriumát, igazolatlan írt neki.

— Hányszor ment fel a pumpa! Kilencig csak lődörögtünk, a központi fűtésszerelőkkel ment a vita, hogy a Dózsa mennyire üti meg a Fradit. Reggeli után rendszerint valaki elkurjantotta magát: ideje munkához látni, de háromkor kimosva, tisztán sorakoztak a korongecsetek. Öt és félórát ha pacsmagoltunk a nyolc óra munkaidőből.

Eleinte álmélkodtam is, hogy miért nem tűnik fel senkinek. A termelési tanácskozásokon tömjéneztek a festőket, hullottak a dicsériádák, a büszkeség emelgette szívünket, mint forró levesgőz a fedőt. Aztán rájöttem a titok nyitjára. Nem rajtunk múlt, a kőművesek, szerelők, asztalosok kaparták ki a gesztenyénket. Ők még anynyit se melóztak, így szüntelenül a sarkukban caplattunk — magyarázza a diszperzítkevergetés közben. — Az utazással együtt napi öt óram veszett el, hetente több mint egy nap...

A tanács elnöke dugta fülébe a bogarat. Nem volt a falunak kisiparos festője, a családi házak pedig — mit házak! paloták! —, mint májusi legelők a harmatgomba, csoportban nőttek az újtelepen. Az elnök két évig adómentességet ígért s tetemes közületi munkát. Nyaranta az iskola, óvoda termeinek tatarozását, a régi kultúrház teljes festését kínálta fel. Így lett P. József a maga ura. Vett egy használt Moszkvicsot, külföldi gumihengereket szerzett be. Most sem kel később, de óra múlva már a kettősletra tetején hajlong.

— Egyre több a városi megrendelés — jegyzi meg, amíg vékony hurkát nyom az emfixes tubusból. A műanyagvödörben égszínkék oldat gyöngyözik, a mennyezetre való, mert az oldalfalakat őszi hangulatot idéző papírtapéta borítja majd. Fél éve, hogy erre is vállalkozik. Szakkönyvekből leste el a fogásokat, mert az idő mellett utóbb már a kereset sem közömbös, s egy lakás kitapétázása — ez most a nagy divat — nyolc-tízezer forint.

— A szomszéd irigykedik. Mondtam neki, hogy olcsóbban számítom, de a szolgáltatóknál rendelte meg a glettelést. A kolléga tényleg tükörfalat varázsolt a vakolatra, még a légy is hasra esett volna rajta, de amikor reggel felébredtek, ők bukdácsolnak, mert a fele a padlóra hullott kezdheték előlről. Ha látta volna? Még a heverők is csöpögtek a csiriztől. Este átbálgattam és éjfélig összehoztam a kissozbát. Egy fiilért sem kértem érte — meséli a közelmúltban történeteket, bizonyítva, hogy még efféle jószolgálatra is futja idejéből.

Lassan kapaszkodik a létra meredek fokain felfelé. Belemártja a sűrű szőrű pemzlit a vödörbe, a fölösleget gondosan visszacsurgatja, s a gipszjavítás nyomait máris elfedi a világoskék pászta.

— Ez az utolsó munkám a nyáron. Az asszonnyal elmegyünk a tengerhez. Hozok egy új festékszóró pisztolyt, azzal könnyebben boldogulok majd, s persze gyorsabban is — szól le, s megigazítja újságpapírcsakóját.

*

A négykerék-meghajtású gépkocsi motorja nyúszit, aztán bömböl, mint egy fel szálláshoz készülő repülőgép. Megfeneklett a szántás végén alattomosan megbújó dagonyában. A p.-i termelőszövetkezet elnöke, V. Tamás füle pirosra gyúlt az idegeségtől, gumicsizmáján a sár arról árulkodik, néhányszor már körbejárhatta a ma-

kacs terepjarót. Egy arra haladó MTZ szabadítja meg végül a kényszerű rabságból.

— Nem alkalmazunk külön gépkocsivezetőt. A szakemberek többségének zsebében ott lapul a jogositvány, ostobaság a munkaerőt pazarolni. Így is mindig hiányzik valaki — mondja, amíg a kavicsoktól színes patakban tisztogatja lábbelijét a ragacstól. A szakosított tehenészeti telepre indult kis kitérővel, hogy személyesen győződjön meg, rendben alakulnak-e a dolgok. Nem múlik el nap, hogy keresztül-kasul be ne száguldozná a hat és fél ezer hektáros gazdaságot.

— Az időt nálunk kétszeresen tiszteljük. Egyszer az a baj, ha sűrűn megnyílnak az ég csatornái, máskor meg a szünni nem akaró hóhullámok kérdőjelezik meg egész évi termést. Ezért, amikor kedvező az időjárás, nincs megállás. A tiz-tizenkét óra egyhuzomban a földeken természetes a traktorosnak. Aratáskor a kombájnosokat úgy kell lecibálni a gépről, mert dolgoznak, mint a megszállottak. Látják, hogy a tábla melletti akácok árnyékában üzemanyaggal teli lemezhardók hemperegnek, csak hogy ne keljen nap közben a telepen tankolni, a géphez cipeljük a früstököt, ebédet, ott cirkál az ügyeletes műhelykocsi, ha hiba akad, csak egy füttyentés a szerelőnek... Minden negyedóra veszteség mázsákat jelent. A munka könnyebbik oldalát keresők ezért ideig-óráig maradnak — mondja a telep felé haladva.

A sorompó nyitva, ki-bejárnak a vontatók. A portásfülke sarkában sovány öreg gubbaszt, de amint tekintete az ismerős járműre vetődik, korát meghazudtoló fűrgeséggel siet elénk. Nem áll meg az elnök sietősen int.

— Jó napot, főnök! — fogadják az istálló előtt a most érkező fejszők. Kezdődik a délutános műszak, a jószágok már türelmetlenül bögnék a fehérre meszelt falak között. A gondozók kék köpenyt húznak, ahogy a reglama megkívánja, előkerülnek a vasvillák, s munkához látnak. Az elnök látogatását tisztelőnek lehetne titulálni hiszen semmi probléma, intézkednivaló. Nem is azért szalad ki. Észrevette már régen, hogy az első számú vezetők érdeklődését elvárják a tagok, alkalmazottak, jótekonny hatással vannak ezek a látogatások a munkakedvre.

— Sok idejébe kerül?

— Inkább itt, a gazdaságban, mint esetleg fél napokig tartó, fölösleges értekezleteken, ahol az ember csak a karórájára pislog, mikor lesz már vége az oktalan feleségnek...

Az elnök közismert roppant munkabírásáról. Még éjfélkor is képes rá, hogy néhány mondatért kikocsizzon a K-700-asokhoz, s mint akinek más dolga nem is lenne, üditőt, teát hagyjon a vezetőfülkében. Reggel elsőnek lép az iroda épületébe, sebesen intézi az adminisztrációs ügyeket. Eligazít, tárgyal, dicséreteket és feyelmeiket osztogat, jelentéseket gyűjt és rendszerez, látogatókat fogad. S közben felesége neveli két gyermekét.

— Mi tervezhetünk szabad szombatot, a brigádok hét végi kirándulást, a máshonnan érkezett, gyökeret eresztett szakem-

üres a ház, akkor is bajlódik dib-dáb dolgokkal — önti ki lelkét, s közben megfogalmazódik a felszolgáló ars poeticája.

Sohasem érdeklí az idő a placcon. Még záróra után is szívesen kiszolgálja, akiknek hosszabb ideig támad dáridózni való kedve. A kollégái már előtte kasszát zárnak, pedig a munkaidőbe ezt is belekalkulálták.

— Aki azt csinálja, amit szeret, nem gondol a lógásra. Itt a főnököm példája. Saját kocsijával hozza a friss zöldséget a piacról, a vágóhídról a pacalt, s még csak kilométerpénzt sem kap. Ha sok a vendég, fogja magát, beáll közénk. Akkor aztán hajtanak a srácok is. A főnök lepipálja őket, valamikor pincér volt — áradozik Frédi az étterem vezetőjéről, s hogy ne kelljen gyalogolnom, taxit rendel.

A zöld Lada pilótája, miközben hármasba kapcsol s borostás állát simogatva belebámul a visszapillantó tükörbe, zsörtöltődik:

— Nem tudom, máshol hogy van. Az éjszaka tőrán voltam az ügyeletes orvossal. Hatszor hívtak ki, s olyan úton mentünk, amelynek még körmössel nekivágni is meggondolandó. Most reggel ráncigáltak ki az ágyból. Két kocsis műszaki vizsgán, a harmadik lerobbant. A város nem maradhat taxi nélkül. Majd szólok már a szakszervezetnek; az embernek pihenni is kell...

A városközpontban vígan locsog a szökőkút a tenyérnyi park közepén, akár egy befűzött verset daráló elsőosztályos. A padokon fiatalok, idősebbek sütkéreznek, a megizzadt úttest pörkölt gumiszagot lehel. Tönve az áruházak, a helyijáratú autóbuszok, a járdán egymásba botlanak az emberek. Mintha kiürültek volna a munkahelyek, mindenki egyszerre vette volna ki szabadságát.

S valahol a tömegben ott „sétál” néhány elveszett óra is.

Szabó Gyula

A munka körülményeiről

Baj van a munkafegyelemmel, hiányzik a fizikai munka becsülete, nincs kellő társadalmi elismerése a szellemi alkotó munkának — hallani innen is, onnan is. A sópánkodók nemcsak vélekednek, hanem példákat is felsorakoztatnak.

Egyik gyárunk fontos üzeméből öten távoztak két hónap alatt. Kis szám, amely talán szóra sem érdemes. Amiért az öt ember ugyan sikerült találkozzom, de a beszélgetés eléggé egyoldalú volt. Annyit mindenestre sikerült megtudni, hogy az öt munkásból kettő a kevés pénz miatt vált meg a munkahelyétől, hárman pedig tőrhetetlennek érezték azt a légkört, amelyben dolgoztak.

Ők ketten csak annyit mondtak: „Nézzé, rájöttünk, hogy szél ellen nem lehet... Aki nincs benne a brancsban, annak előbb-utóbb szennyes lesz a levegő...”

Másik nagyüzemünkben évekkkel ezelőtt a munkaügyi szerkesztett egy kérdőívet. A számos kérdés között a legérdekesebb ez volt: „Leszámolásának oka?” S mivel a kérdőív biztosította a névtelenséget, a legtöbben erre a kérdésre is válaszoltak. Az esetek többségében feltehetőleg őszintén. Nos, ezeket a kérdőíveket éveken át gyűjtötték, évente összegezték, készítettek belőle egy jelentést, amit azután vagy elolvastak azok, akiknek szánták, vagy nem, mert különösebb intézkedés nem történt.

S az emberek mentek, jöttek. A régi gyári gárda cserélődött, felhígult olyanokkal, akiket régebben a gyár közelébe se szívesen engedtek. Most felveszik, mert hiányról panaszkodik mindenki. A szorgos munkáskéz hiányáról. Az új ember megkapja a régiéknak járó kedvezményeket, néha még bérben is jobban jár — miközben a régi dolgozónak megkeseredik a szája íze, mert úgy érzi, hogy a megbecsülést nem differenciálják kellőképpen.

A munkaerő-vándorlásnak — vagy ahogyan másként nevezzük, fluktuációnak — több oka van. Ezek egyike csak a manapság sokat szereplő, rendkívül időszerű téma: a munkahelyi légkör. A jó munkahelyi légkörben kedvvel dolgoznak az emberek, ambicionálja őket a munkatársak közti őszinteség, a jó hang, a megbecsülés, a perspektíva, s nem kevésbé a vezető összefogó példaadása, egyénisége. A közhangulat itt megtartó erő: nem nyűg a munka.

A pszichológus-orvos mondja a következőket:

— A munkahelyi közérzet egyensúlya bármelyikünknek többet jelent, mint amit a kifejezés szűk értelemben hordoz. Az életérzésünket határozza meg, testi-lelki egészségünk alapvető alkotó eleme. Nagyon sokat és mélyrehatóan foglalkozunk a balesetvédelemmel, a testi egészséggel, de annál kevesebbet a lelki egészségüggyel. Mind gyakrabban találkozunk gyakorlatunkban olyan egyensúlyában megrendült emberekkel, akiknek konfliktusa munkahelyi gócpontú, vagy éppen a munkahely és „azon túli terület” követelményeinek összeütkezéséből jött létre. Külö-

nösen szót érdemlően megoldatlan a dolgozó nő helyzete. Az egyéb konfliktusok mellé felzárkóztak a munkahelyen belüli ellentétek is. Vajon mit tehetünk az érzelmileg kilendült, önelégületlen, szorongó emberrel akkor, amikor a testi-lelki fel erősítés után ugyanabba a környezetbe vagyunk kénytelenek visszaküldeni, amely az egyensúlyvesztéséhez hozzájárult?...

Vékony, idősebb, árkolt szemű, fáradt arcú nő. Az öleiben nyugszik a keze, s időnként meg-megrándul, mint amikor áram halad át az emberi testen.

— Másfél évtizede dolgozom az üzemben. Nincs szakmám, betanított munkás vagyok. Abból a fajtából való, aki szeret dolgozni. Akár hiszi, akár nem. Ezt azért mondom, mert sokan kinevettek, kigúnyoltak már miatta. Sokgyerekes családból származom, ahol nem volt helye se pihenésnek, se szórakozásnak. S ráadásul a testvérek közül rám hárult megrokkant szüleink istápolása is. A munkahelyen mégis azt mondják, hogy lusta dög vagyok...

Megremeg a hangja, majdnem sírásba csuklik:

— ... Én rám, aki nem azért jár a gyárba, hogy elfeketézzem vagy elpletykázza a munkaidőt. Mert a többi azt csinálja! S lám, mégis azokat pártolják, akik fegyelmetlenek, nem teljesítik a kötelességüket.

Beszéd közben a táskáját babrálja, de most felnéz, hogy figyelem-e:

— A dolog úgy kezdődött, hogy elfogyott a munkám, s kerestem a gépbeállítókat, hogy segítségükkel újabb munkát kezdhessek. Róluk azonban kiderült, hogy isznak a gyáron kívül. Én ugyan ezt senkinek nem jelentettem, ők azonban mégis fegyelmet kaptak, s most én szenvedem a bosszújukat, mert azt hiszik, hogy én adtam fel őket. Az eset óta pokol lett az életem. A csoportvezető, művezető egy követ fűj velük... Igaz, szavá teszem, ha szabálytalanságot látok, de higgye el, azt az italozást nem én jelentettem. Azt mondják rólam, hogy összeférhetetlen vagyok. De miért? Mert a munkatársaim irigylik, hogy szépen keresek, meg azért, mert én nem hordom az italt a gépbeállítóknak, mint mások. Most már odáig fajult a dolog, hogy nekem csak akkor adnak munkát, ha

jut, meg amit mások nem akarnak csinálni. A munkahelyi vezetők durvák velem. Akkor is leordítottak, amikor szóvá tettem, hogy ez vagy az a gép balesetveszélyes. Mert tudja, velem végeztek munkavédelmi tanfolyamot. Ténykednem azonban nem lehet, mert leváltottak.

Kézításkájából papírokat vesz elő, s nyújtja:

— Nézze csak meg, hogy mennyit keresek. Hármezer forint fölött, de volt már négyezer fölött is. Egy szovjet gyártmányú gépen, ami úgy működik, mint egy óramű. Igaz, hogy a nyolc órából hét és felet dolgozom! Erről a gépről azonban most elhelyeztek oda, ahol nehezebb a munka s lényegesen kisebb a kereset. Amikor szoltam, azt mondták „ez van, ha nem tetszik, mehetek, ahová akarok!” Az én koromban már hova menjek? Három év múlva nyugdíjba mehetek. Most kellene a jobb kereset!

Zsebkendőt keres, megtörli a szemét.

*

Italozás és ezzel értelemszerű következményként együtt járó fegyelmezetlenség.

Az egyik üzemben rajtaütésszerűen megszondáztak harminc embert. Csak úgy találomra. A harmincből nyolcnál mutatott a szonda különböző fokú ittasságot. Jegyzőkönyvek készültek, a büntetést is meghatározták — mire hárman tüstént kiléptek a cégtől.

Egy másik üzem közvetlen szomszédságában nemrégiben modern élelmiszerboltot nyitottak meg, ahol természetesen palackozott italokat is árusítanak. Azt még nem tudja bizonyítani senki, hogy a gyárba visznek-e italt az üzletből, de az üzlet mellett nagy a forgalom. Ha megszólítod az italozókat, hogy miért isznak, a válasz az: „Mi köze hozzá, hogy műszak után mit teszünk. Ott iszom, ahol jól esik, senki ebbe bele nem szólhat!”

Egy másik munkaügyiis:

— Önöknél milyen gondokat okoz az italozás?

— Sok bajunk van az italozókkal. Nagyon szeretnénk megszüntetni a régi gyakorlatot, hogy fizetés után néha harminc-nyolcvan dolgozó sem jön be. Némelyek ugyan próbálkoznak, hogy betelefonálnak, hogy írjanak nekik szabadságot az üzemből. (Előfordul, hogy még most is megteszi egyik-másik munkahelyi vezető...)

— De hát ez...

— Valóban az, de a vezető sajnos abból indul ki, hogy így legalább harmad- vagy negyednap jön dolgozni az illető. Félti ugyanis ezt a munkaerőt is. Mert ha fegyelmit ad neki, még ezt is elveszíti.

— Az effajta megoldás csak tüneti kezelést jelent. Az okokat kellene megszüntetni.

A munkaügyiis nagyot sóhajt. Hiszen tudja ő is, de mit tehet ilyen országos ügyekben egyetlen vállalat?

— Újabban más módszerrel kísérletezünk. A személyzeti osztállyal együtt „elbeszélgető csoportokat” hívtunk életre, s akikről tudjuk, hogy rendszeresen a pohár fenekére néznek, azokat a fizetés előtt megkeressük, s beszélgetünk velük. Az eredmények nagyon kezdetiek, s úgy látszik, hogy a ráfordított idővel nincs arányban a siker. Ebből fakad azután a sok fegyelmezetlenség is. A dolgozó, ha látja, hogy aki megérdemelné a szigorú felelősségre vonást, a büntetést, az mégsem kapja meg, megrántja a vállát és ő sem törődik a munkájával.

*

Az aranyjelvényes szocialista brigád vezetője csodálkozva néz rám, amikor a fegyelmezőről érdeklődöm:

— Nálunk nem lehet fegyelmezetlenkedni. Mit gondol, hogyan lehetnének mi aranyjelvényes kollektíva, ha valamelyikünk elmulasztaná a kötelességét? Vagy egyáltalán kollektíva? Italozás? Nézze

csak, én is szeretem a jó bort, s bármelyikünk megissza a maga kedvelt italát. Időnként az összejöveteleinken koccintunk is, de aki nem ismeri a határt, az megérdemli, hogy belerokkanjon...

— Eszerint nevelhetetlennek, reménytelennek tartja az italozó embert?

— Nem titok: ki nem állhatom a részeges embereket. Sok bajnak okozói. Nem az ital! Az ember, aki nem tudja, hogy hol a határ. Nálunk is volt olyan dolgozó a brigádban, aki rendszeresen szeszelt. Egy ideig szölongattuk, pirongattuk, fegyelmit is adtunk neki. Végül kizártuk a brigádból.

— A brigád vagy személy szerint Ön nem érzi ezt kudarcnak?

A markáns arcú munkás a homályba vezető csarnok mélyét kutatja a tekintetével. Olajtól feketélő keze ráfeszül a vaskorláttra. Láthatóan vívódik.

*

Politikai dokumentumaink konkrétan nem foglalkoznak a fegyelmezetlenség megszüntetésének módozataival, de megfogalmazzák azokat a kívánalmakat, amelyek elengedhetetlenek a szocialista társadalom, a szocialista ember megformálásához. A Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusának határozatában ez áll: „Fontos feladat a népünk, elsősorban munkásosztályunk gondolkodásában és magatartásában kibontakozó szocialista vonások általánosítása és terjesztése. Arra kell törekedni, hogy társadalmi méretekben teret nyerjen a szocialista brigádok hármas követelménye: szocialista módon élni, dolgozni és művelődni.” Az MSZMP programnyilatkozata pedig így fogalmaz: „A fejlett szocialista társadalom építése olyan emberek munkáját és aktivitását igényli, akik társadalmi céljaink megvalósításában fegyelmezett, jó munkájuk mellett a közügyekből is kiveszik részüket, ismerik és megtartják a szocialista erkölcs normáit...”

*

A fiatal üzemvezető — mérnöki képzettséggel — valósággal kirobban, mikor a munkahelyi fegyelmezőről, a gondokról kérdezem.

— Darabra még csak-csak meglenne a szükséges munkaerő, de ha a harmadát elzavarhatnám, mindjárt kétszeresére emelkedne a termelékenység. Az istennek sem akarnak már egyesek dolgozni. A középkorúak még vállalkoznak fizikai munkára, de a fiatalok belépnek, körülnéznek, s a következő nap már nem látom őket. Igaz, nálunk nehéz munka van bőven, pénzünk meg nincs a gépesítésre. Némely munkákat pedig egyelőre gépesíteni sem lehet. Valahogyan mégiscsak el kell végezni, amit vállaltunk, mert sokat gyártunk exportra. Azt hiszi, hogy a pénzzel meg lehet fogni az embereket? Egyrészt: a bérszínvonalunk elmaradt a többi üzemhez viszonyítva; másrészt: sok dolgozót nem érdekel életfontosságúan a pénz...

*

Ide kívánczik a pszichológus néhány megjegyzése:

— A kiváló szakmai felkészültségű, hibátlan gyakorlati eredményeket felmutató szocialista brigádokban is nagy hajtóerőt képvisel a munkahelyi komfortérzés műszerrel nem mérhető energiája. A jó

mikroklíma, a jó mentálhigiénés légkör biztosítja a demokratikus közvélemény szabad nyilvánítását is. Nemcsak a magasabb bér vonzása vagy az új munkahely közelsége, esetleg korszerűbb felszereltsége okozza a fluktuációt, a vándorlást, hanem inkább a munkahelyi komfortérzés hiánya. Úgy érzem — s egyre inkább meggyőződésem —, hogy szocialista társadalmunk építésének jelenlegi szakaszában a fontosságát megillető helyre kellene tenni lelki egészségvédelmünket.

*

A középállalat igazgatójával beszélgettünk a gondokról. Elmondja, hogy az elmúlt két év alatt több mint háromszázzal csökkent a dolgozók létszáma. Mind több a beteg, s növekszik az igazolatlan hiányzások száma is. Egyetlen üzemükben — amely a végtermék szempontjából a legjelentősebb részlege a gyárnak — csupán az idén csaknem harminc dolgozóval esett a létszám.

A problémák okát kutatva ezt mondja:

— Azt tapasztalom, hogy a fiatalokban nem sikerül úgy kifejleszteni a társadalom iránti kötelességtudatot, ahogyan ezt szeretnénk. Ezért én hibáztatom az iskolát, de a szülői házat is. Igaz, hogy sok fiatal elvégzi már az iskolát, eljut középiskolába, egyetemre, a fiataloknak még sincs kellő tartásuk, fegyelmük. A termelőmunka területén meg azt tapasztalom, hogy nem tudtuk megóvni a munka becsületét. Ezt jelzik a béraránytalanságok s „lereagálja” a nagy fluktuáció. Érdemes lenne már egyszer végiggondolni azt is, hogy a sok új munkahely, üzem létesítése mennyire oka a munkaerőhiánynak?

*

Belsőleg gazdag, a közösségért cselekedni akaró, szocialista érzelmű embereket akarunk formálni, mert gazdasági, politikai feladatainkat egyre inkább ezekkel az emberekkel tudjuk eredményesen megoldani. De lám, még mindig kísért az irigység, a mások gondja iránti közöny, butít az alkohol, s egymást kényszerítjük krízishelyzetbe.

*

A magas kitüntetéssel jutalmazott szocialista brigádról hallottam, hogy abban a kollektívában nem ismernek elveszett embert. Pedig ahol a brigád dolgozik, abba az üzembe felvettek már büntetett előéletű embert, notórius részegest, kötekedőt. A brigád azonban előbb-utóbb úgy a körébe vonta, hogy kivétel nélkül példás szocialista brigádtagok lettek. Az sem véletlen, hogy ebből a brigádból már öt-hat dolgozót emeltek ki különböző vezető posztokra. Tréfásan, kádernevelő kollektívának mondják őket. Vajon mi lehet a módszerük titka?

— Nincs más titok, csak a nagyon nyílt, és egyenes beszéd. Nincs ígéretés. Az adott szónak nagy a becsülete — vágja el a további kérdezősködést a brigádvezető. — Mindig mindenki tudja, hogy mi a feladata, mit várunk tőle. Ismerjük egymást, tudunk egymás gondjairól és örömeiről. Nem mondjuk ki, hogy nevelünk, csupán azt tesszük, amit a feladataink és a normális élet követel egy mai embertől.

Pádár András

Pista bácsi

Őszintén örülök annak, hogy ezt a kiállítást megnyithatom. Örülök, mert ez alkalmat nyújt arra, hogy közelgő 75. születésnapja alkalmából itt a Magyar Nemzeti Galériában az ország nyilvánossága előtt köszönthessem id. Szabó István Kosuth-díjas szobrászművészt. De még inkább azért, mert most talán az eddigi legteljesebb gazdagságban láthatjuk együtt azt az életművet, amelynek súlyos és felelős mondanivalója van népünk életéről.

Id. Szabó István szobrászművész mint korunk és műfajának egyik leghitelesebb szószólója vált ismertté művészetével, a közönség és a szakma körében, itthon és külföldön.

Ez közel félévszázados, rendkívül céltudatos, fáradhatatlan küzdelem és nem túlzás, ha azt mondjuk, heroikus munka eredménye. Tudjuk, nem is kell részletesebben szólni arról, hogy mit jelentett a 20-as, 30-as évek Magyarországon mélyről jövő autodidaktaként szobrásszá élni. S éppen ez a kor, a környezet minden rezdülésével mélyen együttélő, helyzetmeghatározottságánál fogva megismételhetetlenül gazdag életmű válik számunkra pótolhatatlanul értékké. Mert id. Szabó István, az egykori urasági kerékgyártóból lett nagy értékű műveket faragó, mintázó, közismert és megbecsült művésszé és életpályája példázza a munkásember tehetségét, életerejét, a nép képességének kimeríthetetlen gazdagságát.

Tanítómestere — szobrásztól tanult alapismeretek előtt és után — igazán népi környezete és annak művészete volt. Műveinek legfőbb jellegzetessége a tisztaság, az egyszerűség, az anyagszerűség, a népi derű, az eleven egységes látás. És tegyük még hozzá: a művekből sugárzó elementáris közlésvágy, mely a felszabadulás után szinte gáttalanul, kiapadhatatlanul zuhog a nép százados keserveinek, küzdelmeinek megerősítéseként, szociográfiai és művészi hitelességgel, fáradhatatlanul és mindig tovább mélyülő kifejező erővel.

Nógrád gazdag munkásmozgalma a bányászszorozat megszületésével,

DR. BOROS SÁNDOR kulturális miniszterhelyettes beszéde elhangzott 1978. június 15-én, a Magyar Nemzeti Galériában, id. Szabó István kiállításának megnyitóján.

általa vált igazán a művészet világában is érthetővé, érzékletesen gazdag hatóerővé.

Id. Szabó István hivatásos művészete dokumentációs hitelességgel mentett népművészetet; megakadályozta népszokások eltűnését és segítette a népszokások újraéledését, színesedését, fokozottabb kiterjedésszerűségét. Művészete példája annak, hogyan lehet igazán a természet és a társadalom a műben együtt. Mesterünk szobrásszá válásától napjainkig közel azonos formarendben, azonos eszközökkel dolgozott, mert mindig a közlést, a belső közlendőt tartotta fontosnak; az ügyet nézte, amely túlmutatott a szobrászaton. E szerint volt drámai vagy lírai, derűs vagy ha kellett kemény és kihívó. Voltak, akik a művészethez a formai oldal felől közelítve, megkísérelték megkérdőjelezni ezt az életművet. Rövid életű és nem tartós sikerrel. Művei nagy részét — az újonnan készítetteket is — együtt látva, meggyőződéssel mondhatjuk, hogy az elismerés csatáját megnyerte, nem kétséges: végérvényesen. Művészetének tartalmát, értékeit tekintve évtizedek óta elismerést arat nemcsak hazájában, hanem határainkon kívül is.

Kedves Pista Bácsi! Hetvenötödik születésnapod évében, kiállításodon műveidet csodálva, köszönjük mindnyájunk épülésére működő fáradhatatlanságot, szorgalmadat, hűségedet, elkötelezettségedet. A munkásábrázolás remek programjának megvalósítását, szűkebb hazánk: a palócföld és népe fába faragott történetét, életének, a munkásmozgalom és történelmünk nagyjainak megörökítését. Az egyetemes érvényű műveket, gondolatokat, közléseket, amelyeket számunkra és a jövő számára adtál. Kiállításodon újabb sikereket, jó egészséget, hosszú életet, további gazdag alkotó tevékenységet kívánunk.

A PALÓCFÖLD OLVASÓI ÉS SZERKESZTŐI NEVÉBEN 75. SZÜLETÉS NAPJA ALKALMÁBÓL HOSSZÚ ÉLETTET ÉS EREDMÉNYES TEREMTŐ MUNKÁT KÍVÁNVA, TISZTELETTTEL ÉS SZERETETTEL KÖSZÖNTJÜK ID. SZABÓ ISTVÁN KOSUTH-DÍJAS SZOBRA SZMŰVÉSZT.

Hatodiknak lenni...

„Honnan jöttél?” — kérdezték Sátoraljaújhelyen, még 1975-ben, ahol diáktársaim körbeálltak és beszélgettek — mondd, hogy „szár”; mondd, hogy „kukoricaszár” —, hogy aztán a palóc á-k hallatán kibuggyanjon belőlük a nevetés. „Honnan jöttél?” — folytatódott a tudakozódás Szolnokon, Szegeden, Budapesten. Hogyan felelek egy szóval? Egy helységnévvel, amely egyszerűen és világosan közli: mely táj küldött?

„Honnan jöttél?” Harminc kilométerrel Salgótarján mellől. Csak így felelhetek ma is. Mondom — hogyan mondanám örömmel! — a falu nevét, de csak néznek rám: „Hol van ez, Mucsaj mellett?”

Körülrít válasz. Vagy mégsem? Szerte az országban egymillió hétszázézer ember felelhetne hasonlóan nyakatekert módon, ha szülő- és lakóhelyét tudakolják.

Ennyien élnek — élünk — aprófalvakban.

Minden hatodik ember kényszerül-akar az úgynevezett „szerepkör nélküli” településeken lakni. Kényszerül, mert dolgozni eljáráshoz, lakáshoz másutt egykönnyen nem jut. És akar, mert Sátoraljaújhely, Szolnok, Szeged és Budapest ágyat-asztalt adhatott, de otthon nem mindenkinek.

*

A közigazgatás reformjának nem tapsolt mindenki. Sosem feledek a termelőszövetkezeti kocsi, aki egy 1971-ben írt riportom alanyaként így kesergett:

— Fiókközség lettünk. Félek, az lesz ennek a vége, hogy a körzetesítés után ide-oda löknek. Meglátja, elhanyagolják majd a kis falvakat, nem jut majd egy vödör sem a kútra. Pedig hát, a tanácsokra is hiába mondták ki olyan hirtelenjében a halálos ítéletet. Visszakozni, kegyelmezni kellett.

Részlet egy 1978 márciusában tartott falugyűlésen elhangzott felszólalásból: — Kérem, hogy a Babik-kútját fedjék le! Verebek piszkolják, döglött macska hull bele. Ebből igyunk? — Közbeszólás: — Akkor inkább az Alsó utcait! Azon olyan alacsony a betongyűrű, hogy életveszélyes. Még belefutad egy gyerek! — A közös tanács titkárának válasza: — Vagy egyiket, vagy másikat, a kettőre egyszerre nincs pénz!

Az egészséget óvó és életmentő néhány ezer forint hiányzik a költségvetésből. Ami a gazdálkodást illeti, akkor hát előnyös volt-e a körzetesítés? Egy másik közös tanács vezetőjének a véleménye szerint (egyébként hat falu tartozik a „keze alá”) igen:

— Az összefogás lehetővé tette az anyagi erőforrások koncentrációját is. Könnyebben hozzáfoghatunk nagyobb beruházásokhoz, s ami a lényeg, hamarabb fejezhető be a jelentősebb építkezések. Egy dolgot azonban semmiképpen sem szabad figyelmen kívül hagyni. A társközségek acsarkodása csak úgy előzhető meg, ha körültekintően egyeztetjük az érdekeket; ha az adottságok és lehetőségek szerint egyformán juttatunk a közös kocsárkából.

Csak hogy nem ilyen egyszerű a gyakorlat. Különösen ott nem, ahol még a szépen hangzó elvekre sem adnak.

Tanács tag, bányászember mondja, aki mellesleg a társközségekben társadalmi tanácselnök-helyettes is:

— Nézze, örülök, hogy rám gondolt, hogy engem akar bemutatni. De hagyjuk az egészséget! Elmondom szívesen a véleményemet, de rólam ne írjon! Nem vagyok a régi. Befáradtam, abba kellek hagyni ezt a marakodást. Mire is lehetne menni, ha a vezetők mindent a saját falujuknak akarnak. A tanács titkár is mindent a saját lakóhelyének kapar, nekünk meg az utolsó fillérért is verkedni kell. Csak az nyugtat, hogy a visszalépésemet itt senki sem fogja majd fel megfutamodásként. Naponta mondják nekem: „Bolond egy ember vagy te! Hazajössz a föld alól, utána meg téped a szád rojtosra.” Hiába, persze! Mert a forintot sajnálják, csak a társadalmi munkát forszírozzák állandóan. Nem is lenne azzal semmi baj, de az emberek már megunták, hogy csakis így akarják a falut gyarapítani. Mindenesetre egyet még megpróbálok. Ha sikerül elérni, hogy ne szántás fel a régi futballpályát, segítséget adnak ahhoz, hogy játszótér létesüljön a helyén... talán visszatér a kedvem.

*

Sarkig tárva az egykori tanácsoló ajtaja. Az előszobában meggyetérkép, az íróasztalon két darab kétkilós kenyér, zacskó tej. Az asztal sarkán megfakult fehér kartonpapír, valamikor régen színes filctollal a kihelyezett ügyfélfogadások rendjét írták rá.

— Most vettem le — tájékoztat közlékenyen a jó negyvenes, babos kendőt, sötétkék köpenyt viselő asszony. — Mert mi szükség rá? Nem volt ez betartva még akkor sem, amikor kifüggesztették.

Az asszony a kisbíró, azaz olyan kisbíróféle. Széjjelhordja a hivatalos értseítéseket; az adófizetési felszólításokat és csekket; összeírja a tyúkokat; ő a hivatalos „közeg” a kutya- és macskaköltésnél; könyveli a segélykérő telefonról kezdeményezett beszélgetéseket, beszedi a díjat.

— Üzenetközvetítő lennék, így a legpontosabb. Elintézni? Semmit sem tudok elintézni, nem is az én feladatam.

Néha beül hozzá valaki beszélgetni. Ha elmegy az „irodából”, megkurblizza a telefont, és szól a szomszéd faluba, a tanácsra. Elvégre négyórás munkaideje van, fegyvelemnek lenni kell.

S ha valakinek kell egy pecsét és egy aláírás, egy igazolás? Felül az autóbuszra, megy a székhelyközségbe, a tanácsra...

Mint egyetlen más példa sem, ez sem általános. A félfogadási idő be nem tartása miatti zúgolódásnak másutt elejét veszik:

— Egy kis szabálytalansággal — adja a magyarázatot a közös tanács titkára. — A véletlen úgy hozta, hogy majdnem minden alkalmazottunk másik társközségben lakik, „haza visszük” tehát az ügyfélfogadást. A lakásunkba. Este bárki jöhet, amit lehet, azt azonnal elintézzük. Ha bonyolultabb az ügy, az okmányokat reggel bevisszük a tanácsra, este elintézetten kapja vissza az ügyfél. Otthon. Így nem kell utaznia.

Táskában-szatyorban utazik helyettük a személyi igazolvány, a jövedelemigazolás, a járlatlevél, és csak a bürokrácia leltára tudja, hogy mennyi és hányféle papír.

Gyanítom, a kényszerűségből újító, leleményes közigazgatási alkalmazottak nem a legszabályosabban járnak el. Lehet, hogy feddést is kaphatnak érte. A lakosságtól viszont csak jó szót, köszönetet. Kétségtelen, hogy a rugalmasság következtében jobb itt a hangulat, az emberek kevésbé érzik saját bőrükön a körzetesítés elkerülhetetlen hátrányait. Mert gyarló lények vagyunk. Könnyebben elfeledjük az elmaradt ravatalozóépítés kavarta vitát, mint az apró-cseprő egyéni ügyeket, bosszúságokat.

A rádió népszerű Sajtókonferencia című műsorában a közelmúltban hallhattuk: „A tanácsi apparátusnak a jövőben még több feladatot kell megoldania — kevesebb létszámmal.”

Ez hát a jövő.

Mi lesz ott — mennyivel nő az ügyfél igénybevétele —, ahol híján van a rugalmasság és a lelemény; ahol az ügyintézők idegenkednek egy kis plusz munkától?

*

A tanács pecsétje azonban korántsem az utolsó, ami elköltöztét a faluból. A dob nélküli kisbíró, a mindenestől hivatalsegéd asszony beljebb invitál az irodába. A sarokban fehér üveges szekrényke és tarka plédletakart heverő. Nem pihent ezen tanácselnök soha. Ellenben végigfeküdt rajta beteg gyerek és kismama, reszkető kezű öreg parasztember. Ide jött hetente egyszer-kétszer gyógyszeres iratni, bajait elpanaszolni az arra rászoruló.

Az előszobában mostanság nem várakozik senki, az orvos a székhelyközségben rendel. Oda kell menni a félholtak is.

1978. február: A régen beteg 83 éves öregember teljesen leesik a lábáról. Zavaros beszédéből annyit érteni, hogy fennhangon a doktor urat hívja, és kórházba szeretne menni. A telefonhívásra az orvos ezt válaszolja: menjen le valaki — busszal vagy gyalog — a beutalóért, ő nem ér rá. Az effajta ügyintézésben járhatlan családtagok pedig hazudozhatnak a mentőállomásnak; mikor is látta az orvos a beteget, mikor és hol írta a beutalót. Szomorú tény; ha megnézi a haldoklót (!), sajnos, már kórházba sem kell vinni.

1978. március: Egy öregasszony karját törli. A falun éppen áthajt gépkocsijával az orvos, kéri, hogy nézze meg. Nem teszi meg a százötven métert. Azt feleli, hogy vigyék le a székhelyközségbe, ott a rendelő.

A nem a teljesség igényével sorolt példák szerencsésebb szenvedő alanyának veje mondja:

— Mihály elment az orvoshoz, és kegyetlenül lerámolta. Hogy mire esküdt, meg ilyesmi. A doktor fogadkozott, nem lesz ilyen a jövőben, ezután bátran állítsák meg akármikor.

*

A „vegyük el — vigyük el — szüntessük meg” mánia tobzódik. Okkal és ok nélkül; kényszerűségből vagy át nem gondolt, ellentétesen indokolt intézkedések nyomán.

A véletlen hozott össze két pedagógussal, mindketten társközségben, osztatlan iskolában tanítanak. Egyikőjük nyugodt a jövőjéről, a másik aggodalmas:

— Félttem az iskolámat. Meg akarják szüntetni, s ez szerintem elhamarkodott. Most lesz a falugyűlés; hallom előre, ott is ágálnak majd a szülők.

Az ellenvetést — a legszélsőségesebb vélemények egyikeként — egy közös tanács elnökétől hallottam:

— Ugyan, kérem! Azoknak már igen nagy a jó dolguk, nem érnek rá ilyesmire. Csak sírnak folyton, pedig már a pénzük is elég.

A kocsmá zöldre ajtaja most éppen zárva, rajta a súlyos vaspánt. A szomszédos vegyesboltból két fiatalember lép ki. Az udvar hátsó zugába tartanak, kezükben féldecis rumosüvegekkel.

— Ez a napi program?

— Mi más lenne? — kérdez vissza szinte egyszerre a televízióműszerész és a gyártásszervező. — Ha jó az idő, akkor focizunk, ha nem, marad a kártya vagy a kocsmá. De egy héten egyszer ez is zárva.

A gyártásszervező ifjú ember kaján hangja azt sugallja: ilyenkor megáll az élet, marad a bolti féldecis. Stikában persze, az árnyékba húzódva, nehogy kellemetlensége legyen a boltvezetőnek.

Nincs hová menni? Nincs értelmes, hasznos időtöltésre hová menni? A helyiség nem lenne gond, nem tudnak nekem olyan apró — egészen apró! — falut mutatni, ahol ne lenne lezárt kultúrterem, „KISZ-klub” vagy éppen mind a kettő.

Csak a „gazda” hiányzik. Legtöbbször ott ül a körzeti kultúr-intézmény jól fűtött irodájában: éves és középtávú terveket készít — ez az előírás —, beszámolókat és jelentéseket, statisztikákat gépel. Szépeket persze.

S ha a bürokrácia mellett jut rá idő, akkor „közművel”. Hébe-hóba a társköziség sürgönyoszlopán is ott a kézzel írott plakát — autóbuszozásra invitál.

*

Részlet egy — először a helyi postahivatalhoz benyújtott, majd a Budapest-vidéki Postaigazgatóságához továbbított — előfizetői panaszból: „Úgy vélem, hogy népi demokratikus rendszerünk jelenlegi szakaszában nincsen I. és II. rendű állampolgár.”

Az indulatos sorokat nemigen kapta volna a posta, ha már évekkel ezelőtt meg nem szüntetik a társköziség önálló kézbesítési körzetét. Azóta az ott élőkhez csak akkor jut el a postás, ha előbb ellátja körzetét a székhelyközségben. A reggeli lapok délutáni vagy késő délutáni kézbesítését reklamáló előfizetőt azonban nem is ennyire a tény, inkább a holt hírek közvetítésének indoklása dühítette fel. Az ugyanis, hogy a postás szerint azért van így, mert a székhelyközségben „fontosabb, elsőbbségi” emberek laknak.

Szembesítés I.

A Nógrád megyei pártbizottság kezdeményezésére a Társadalomtudományi Intézet 1971-ben művelődésszociológiai felmérést végzett a salgótarjáni munkások körében. A vizsgálatban érintett salgótarjáni üzemekben megközelítőleg 1500 dolgozóról készült kérdőíves felmérés, melynek anyaga néhány hónappal ezelőtt könyv alakban is megjelent.

A művelődésszociológiai vizsgálat, a „mélyinterjúk” elkészítése óta hat-hét év telt el. Mi történt az akkor „vallomást tevőkkel” a vizsgálat óta eltelt években, hogyan alakult életük, hogyan ítélik meg önmagukat és környezetük változásait?

*

A „Ha török, ha szakad, bejutunk a műszakira...” címmel megjelent interjú alanya a vizsgálat időpontjában az életpályája elején álló fiatalember, gépipari technikumot végzett, s már letöltötte a gyakornoki időt, önálló munkát végez. Akkor így vallott magáról: „Egy barátommal jöttem a kohászati üzemekbe jelentkezni munkára. Mind a ketten közel laktunk a gyárhoz. Ajánlottak három műszakos munkát. Kevés pénz, három műszak — ezt nem vállaltuk, mert már akkor is foglalkoztatott bennünket a továbbtanulás gondolata. Hiába jelentkezünk azonban, mert nem sikerült a felvételink a műszakira. Igaz, megfogadtuk, hogy ha török, ha szakad, akkor is bejutunk oda. Azonban dolgozni kellett, s így jöttem az acélöntődébe...”

— Azóta nagyon sok minden megváltozott. Elvégeztem a műszaki egyetemet s okleveles gépészmérnök lettem. Időközben megnősültem, két gyermek édesapja vagyok. A kisfiam hároméves, a kislányom hathónapos. A feleségem, aki egyébként női szabó vállalatnál dolgozik, jelenleg azonban a gyermekgondozási szabadságot tölti. Lakást kaptunk a vállalatától. Itt lakunk a Salgó úton, nem messze a szüleim lakásától.

Mindezt majdnem egyszerre mondja el, a végén nagyot sóhajt. Mintha csak jelezné: „ennyi minden történt velem az évekkel ezelőtti beszélgetés óta, hát nem elég?”

A beadványra — élve a válaszadási határidő meghosszabbításának lehetőségével és gondosan betartva az 1977. évi I. tv. előírásait — megérkezett a válasz. Részletesen taglalja az anyagi lehetőségeket, pontosabban a korlátokat.

Csak éppen a konkrét panaszra nem válaszolt az illetékes osztályvezető, mintha azt le sem írták volna. Meg azokat a javaslatokat hagyta figyelmen kívül, melyeknek a megvalósítása nem kerülne egyetlen fillérbe sem. És ez — sajnos — nemcsak a postára jellemző.

*

Reggel — mint minden más levelet — a kéziratot tartalmazó borítékot elviszem az autóbushoz. Várakozás közben a szemközi vegyesbolt ajtáján ott látom majd a közleményt: „Az ünnepekre mindent íratni kell!” (Igaz is, a tejet nem csak az ünnepekre. Ha valaki megkíván egy tejeskávét, és nem „jاراتja” az alapanyagot, kunyerálhat a tejelőfizetőktől. Ezért hergelnek fel a mindennapos nyilatkozatok, amelyek az alapellátás „maximális biztonságáról” szólnak.)

Meditálás közben alkalmi postásra várok. Tudom, ezúttal is akad valaki, aki Pásztóra vagy éppen Salgótarjánba megy és szívesen beadja a postára a küldeményem. A felvételi szolgálatot is ellátó fizetett postás szatyrában ugyanis pontosan annyi idő alatt jut el a két kilométerre, a székhelyközségben levő hivatali épületbe, mint onnan Sátoraljaújhelyre, Szolnokra, Szegedre vagy Budapestre.

Igen gyakran hasonlóképpen cselekszik szinte minden felnőtt lakótársam.

Már akik megvannak. Sehová nem írhat semmit, nem adhat hírt önmagáról — és a helyről, ahol élt — az a hét idősebb-fiatalabb mindenki ismerőse, akiket az év eleje óta eltemettünk.

Ugyanezen idő alatt — az év első harmadában — egyetlen felsíró gyermekhang tudatta hangos türelmetlenséggel a világgal: „Megérkeztem! Ide, a szerepkör nélküli településre.”

Élni. Felnőni és — ki tudhatja a jövőt? — talán itt is meghalni. Örömeinkről és korántsem patikamérlegesen porciózott gondjainkról a kis jövővény még mit sem tud. Azt sem, hogy „hatodiknak” született, s hogy vele együtt ma éppen háromszázhatvenen vagyunk.

Azaz — helyel-közzel — egymillió hétszázezren. Nógrádban és Baranyában, Vasban és Zalában, Borsodban... az ország aprófalvaiban.

Kelemen Gábor

— Amikor hat éve beszélgettünk elsőéves egyetemista volt. Tehát a kezdetén tartott a tanulásnak. Időközben megnősült. Nem lehetett könnyű feladat. Hogyan sikerült?

— A tanulás nehézségeit csak az ismeri igazán, tudja és értékeli, aki család mellett levelező tagozaton tanult és persze közben dolgoznia is kellett. Nem mondanék igazat, ha azt állítanám, hogy kibírhatatlan volt, azonban sok lemondással járt és nagyon becsületes, kemény munkát követelt. Sokat köszönhetek a feleségemnek, aki ebben az időszakban a gyermekgondozás nehéz munkája mellett az egyéb otthoni munkából is nagyon sokat vállalt. Munkáslány volt, megértette az én törekvésemet, s a feladat megoldása közös célunkká vált.

— Említette, hogy lakást kaptak. Ez még nem minden. Egy házassághoz sok egyéb is kell.

— A szüleimmel is két szoba összkomfortos lakásban éltem, a mostani lakásunk is hasonló. Azzal a különbséggel, hogy ez a mi lakásunk. OTP-öröklakás. Az enyém, a családomé, a gyerekeimé. S, teljesen a saját ízléseink szerint rendeztük be. A feleségemmel közös elhatározás alapján színes bútorokat vásároltunk. Szerencsére mind a ketten az élénk színeket kedveljük. Bármit vásárolunk, előtte megbeszéljük, hogy a leghasznosabb legyen és megfeleljen az ízlésünknek is.

— Hogyan férnek el a lakásban?

— Az egyik szoba, természetesen, a gyerekeké. A másik, a nagyobb szoba a miénk. Ez a nappali, a háló, szóval itt zajlik az élet. A lakásunk pillanatnyilag kényelmes, de miért ne akarna az ember többet! — jó lenne egy háromszobás lakás. Abban külön helyezhetnénk el a hálószobát.

— Csak azért kellene a harmadik szoba, mert „miért ne akarna az ember többet?”

— Azt hiszem, félreértette ezt a megjegyzésemet. Nem valami „tisztaszobára” gondolok, hanem arra, hogy kulturáltabban, egészségesebben lehetne élni akkor, ha a család intimebb életének, nyugalmának céljait szolgáló szoba mellett lenne egy olyan helyiség, ahol nemcsak a családi közös élet folyhatna, hanem itt lehetne találkozni a jóbarátokkal is. Öt éve vagyok nős. Lényegében mindenünk megvan, ami egy felszerelt lakáshoz szükséges. Rádió, tele-

vízió, magnetofon, háztartási gépek. Igaz, hogy nyaralót nem építettünk, gépkocsit sem vettünk, persze kocsit idővel jó lenne...

— Most tehát megváltozott környezetben élnek.

— Lényegében nincs nagy változás a korábbi életemhez képest. A szüleimmel is bérházban éltem, s jelenleg is bérházban élünk. Csupán a körülöttünk élő emberek mások. Jórészt fiatalab-
bak. Olyanok, akiknek hasonló a problémájuk, a gondolkodásuk, mint nekünk. Ez lehetővé tette a baráti, a szimpátiakapcsolatok kialakulását. Ez pedig együtt jár azzal, hogy némelyikkel időnként össze is jövünk egy kis beszélgetésre, tévénézésre.

— A házassága milyen hatást gyakorolt a korábbi baráti kapcsolataira?

— Kétségtelen, hogy a házasságkötésem óta a baráti kapcsolataim nem annyira szerteágazóak, mint legénykoromban. Azt hiszem, hogy ez a természetes. Nemcsak a nősülés, a család miatt, hanem azért is, mert elkerültünk egymás mellől, ők is megnősültek, másokkal kerültek kapcsolatba, akárcsak mi. Számos barátommal azonban még most is kapcsolatban vagyok. Elsősorban azokkal, akikkel egy munkahelyen dolgozunk.

— Arról már beszéltünk, hogy egy ideig segédmunkásként dolgozott. Később, amikor tanult, könnyebb beosztást kapott. Jelenleg mivel foglalkozik?

— Amikor tanulni kezdtem, a vállalat minőségellenőrzési szervezetében kaptam munkát. Most is ugyanazon az osztályon dolgozom, ahol korábban csoportvezető voltam, jelenleg azonban én vagyok az osztály vezetője.

— A tapasztalattal és az egyetemi végzettséggel elnyert kinevezés nem rontotta meg a baráti kapcsolatait?

— Úgy érzem, hogy nem. Igaz, ha az ember vezető lesz, akkor esetenként már nem lehet baráti kapcsolatokkal elintézni a dolgokat. Néha keményebben is szólni kell, mert más a munka és más a barátság. Ebből azonban nincs konfliktusunk.

— A korábbi beszélgetésben említette, hogy számos barátja, ismerőse van, akik „piszkos” fizikai munkán dolgoznak. Ezekkel most milyen a kapcsolata?

— Kapcsolataink, kölcsönös megbecsülésünk nem változott. Azt hiszem, erősen összeköt bennünket a közös múlt. Nem felejtettem el, hogy egy időben én is „piszkos” fizikai munkát végeztem. Nagyon becsülöm a kétkezi munkát; amitől lényegében el sem szakadtam, hiszen osztályom munkájának jellegénél fogva döntően fizikai munkásokkal dolgozom együtt. Hogy én munkás voltam és most pedig értelmiséginek mondanak, úgy érzem, ezzel nem változott semmi. Továbbra is munkás vagyok, ha másféle munkát is végzek. Szerintem nem megítélés kérdése ez, vagy elnevezésé, hanem mindig az ember gondolkodása, magatartása, munkája határozza meg. En most értelmiségi munkásnak tartom magam. Azt szeretném, ha a környezetem nem a beosztásomból mérne, hanem a munkám alapján. S fontosnak tartom, hogy a munka mellett a közélet feladataiból is kivegyem a részem...

— Korábban a KISZ-ben tevékenykedett. Egy időben alapszervezeti titkárként is dolgozott. És most?

— Akkor is mondtam, most is, hogy szeretek az emberekkel foglalkozni. Többféle funkcióban dolgoztam, azonban az egyetemi tanulmányok utolsó két évében ki kellett kapcsolódnom a közéletből. Az egyetem elvégzése után azonban a pártalapszervezet megbízásából ismét az ifjúsági szervezetben dolgozom.

— Hogyan látja a jelenlegi helyzetét, milyennek tartja a megbecsülését, s miként képzei a jövőjét?

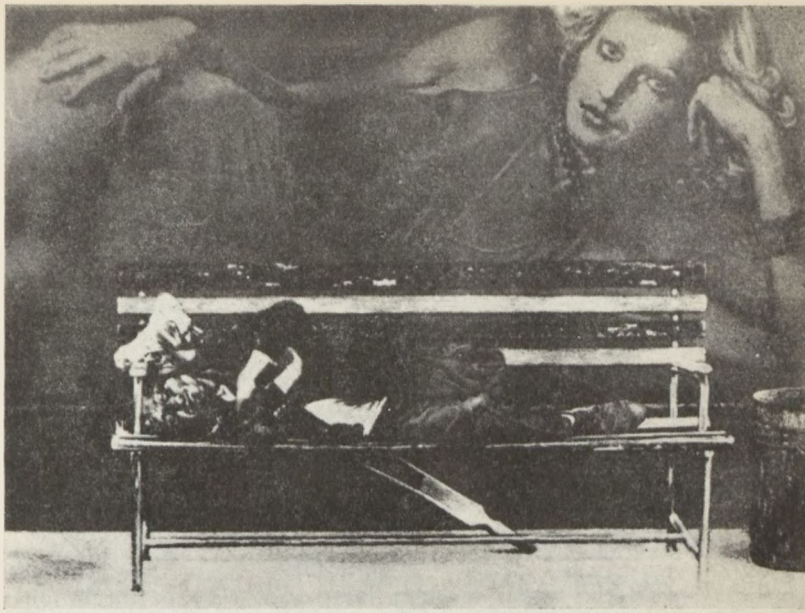
— A jelenlegi munkaköröm nem alkotójellegű munkakör, de nagyon fontos az egész gyár szempontjából. Ennek ellenére itt szeretnék maradni, s egyszer jobb munkát produkálni. Úgy érzem, hogy bírom a vezetőim bizalmát és megbecsülését és nem is szeretném elveszíteni. Annál nincs rettenetesebb. Azt hiszem, sikerült elérni, amit akartam. Ez azonban nem jelenti azt, hogy elégedett is vagyok. Rendszeresen akarom magam továbbképezni és ne vegye nagyképűségnek, de egy másik diplomára is gondolok...

— Előző beszélgetésünk alkalmával arról is nyilatkozott, hogy szereti a szépirodalmat, moziba járt, érdekelte a színház is. Megváltoztak-e művelődési aspirációi?

— Nem, ezt nem lehet mondani, hogy megváltoztak volna, de az biztos, hogy más orientáltságot kaptak. Olvasni most is szeretek, ha időm jut rá. Moziba természetesen nem jutunk el, mert kicsik a gyerekek és a televízió filmeket is vetít, ha nem is pótolhatja a mozit. Színházba is ugyanolyan ritkán jutunk el, mint moziba. Szeretjük azonban a zenét, s gyakran hallgatunk magnófelvételeket. Az az igazság, hogy könyveket is vásárolunk, de a vásárlással nem tart lépést ezeknek a könyveknek az elolvasása. Kétségtelen, hogy nagyobb lett a műszaki orientáltság a családban —, vagyis jobban mondva: nálam.

— Az első beszélgetésünk óta eltelt csaknem évtizednyi idő alatt egyéni élete sokat változott. Hogyan ítéli meg a környezetében végbement változásokat?

— Sokféle változás történt ez alatt az idő alatt a társadalomban is. Az életünk jobbításának szándékával meghozott határozatok és intézkedések közül csupán kettőt hadd említsek meg. Az egyik a gyermekgondozási segély, a másik az ifjúsági törvény. Nem véletlenül mondom ezt a kettőt, mert fiatalok is, családok is vagyunk, tehát közvetlenül tapasztaljuk ezek előnyeit. Lehetne persze beszélni számos más olyan kedvező változásról is, amelyek előnyösen érzetik hatásukat például a termelő-, alkotómunkában, a szabad idő értelmes eltöltésében. Persze, nemcsak kizárólag pozitív

dolgokra lehet hivatkozni. Hogy csak egyet említek: én valahogyan nem tudok egyetérteni azzal az intézkedéssel, aminek révén fizikai dolgozók közvetlenül az egyetemre juthatnak be. Nem vitás, hogy jó néhány tehetség felszínre kerül, de tudok én időközben kihullott, megkeseredett szájjú fiatalokról is. Vagy arra nem gondolunk, hogy a nagy támogatás következtében csaknem gondtalanul megszerzett diplomát nem értékelik kellőképpen? Én abból indulok ki, hogy csak annak az eredménynek lehet őszintén örülni, amelyért megdolgoztunk — mondhatnám, megszenvedtünk. Jómagam munka mellett tanultam, nem irigykedem én senkire, így is köszönöm, hogy tanulhattam. Ezelőtt tíz esztendővel nem tudtam volna elképzelni, hogy valaki 35 éves fejjel főosztályvezető, vagy 27 éves fejjel osztályvezető lehet. S, ha úgy vesszük, már ez is igen nagy változás.

P. A.

Az egyedi rajzról

Salgótarjánban évek óta épül az új Munkásmozgalmi Múzeum, melynek képzőművészeti gyűjteménye is jelentős értéket képvisel. A magyar művészeti életen belül az észak-magyarországi terület grafikai profilja. Salgótarján az egyedi rajz műfajában kapott országos gyűjtőköri jogot — mely magával vonja a létesítendő egyedirajz-biennálék szervezésének, rendezésének jogát és kötelességét. Az elkövetkező években megyénk és városunk lakói így gyakran találkozhatnak majd e művészeti ág kiemelkedő alkotásaival.

★

A rajz az ember egyik legősibb és legelemibb kifejezési eszköze. Az ősember kultikus hiedelmeit, a világról szerzett ismereteit fogalmazta meg a rajz segítségével; s a kisgyermek is rajzban rögzíti élményeit. „Egyeznek az ősember és a gyermek között, ahogyan e firkából megszületik a rajz: a véletlen vonaljáték egyetlen hajlatába belelátott élőlény hiányzó részeit kezdik kiegészíteni. Így született volna meg az önálló rajz, amely már nem kusza vonalzavarból támad, hanem első vonásától kezdve céltudatosan irányította az a felfedezés, amelyre firkálás közben jött rá, tudniillik, hogy rajzzal ábrázolni lehet.” (László Gyula: Az ősember művészete) A rajzot ez a felismerés — hogy képes önmagában ábrázolni tárgyakat, s a tárgyakhoz fűződő élményeinket is rögzíteni tudja — teszi vitathatatlan jelentőségűvé.

A rajz, mint a képzőművészeti megfogalmazás eszköze, minden létrejövő mű alapja. Festményekben, szobrokban éppúgy jelen van, mint önálló műként jelentkezőkor. A rajz a síkot körülhatároló vonalakon kívül, arányaival meghatározza a karaktert, irányvonalaival pedig képes érzékeltetni a mozgást. A rajz lehet összefoglaló, csak a leglényegesebb vonásokra koncentráló, vagy a részletekre is hangsúlyt fektető, aprólékosan, finoman kidolgozott. A fekete és fehér kontrasztjára, a vonalak és foltok kifejező erejére építő grafikai lapokon a rajz önállóan hat. Egyenrangú, nélkülözhetetlen elem a festményeken, ahol a szín kifejező erejét gazdagítva jeleníti meg a művész gondolatát. A szobrász és az építész szintén vonalban álmódja meg először művét. A rajzolás lehetőségével mindennapjainkban gyakran élünk (vázlatok, műszaki rajzok, tervek stb.), természetesen a művészi ábrázolás igénye nélkül. A térbeli elemeknek a síkon levő vonalra való átfogalmazása elvonatkoztatató készséget igényel, s ugyanezt a szellemi energiát köve-

